

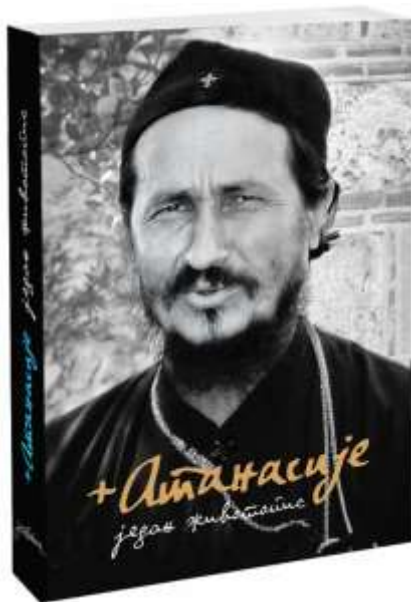
Наташа С. Вуловић Емонтс
Институт за српски језик САНУ
e-mail: natasa.vulovic@isj.sanu.ac.rs

ЈЕДАН НЕОБИЧАН ЖИВОТОПИС

(Атанасије, *један животопис*, владика Западноамерички Максим, Братство Св. Симеона Мироточивог, Интерклима графика, Требиње–Врњци, 2022, 736. стр.)

Годишњицу од упокојења владике Атанасија (Јевтића), православног архијереја и теолога бритке изговорене речи, утемељене и закрепљене у писаном обличју, духовног учитеља у Срба друге половине 20. и прве четвртине 21. века, обележило је издање насловљено *АТАНАСИЈЕ, један животопис*.

Као књижевна врста, животопис има дугу развојну традицију која није прекидана још од старих асирских рукописа, античких списа попут Плутархових *Упоредних животописа* из 1. в. после Христа, средњовековних подврста и у српској књижевности (хагиографија, односно животописје), такође постојане и у време стварања српског књижевног језика на народној основи (Вук Караџић је писао животописе знаменитих људи свога доба), па све до савремених животописних остварења. Семантички посматрано, дефиниција животописа подразумева хипонимски однос у односу на биографију као шири појам који је хипероним, те се маркира као *опис живота знамените личности*.

С намером да читаоцима ширег културног и научног круга понуди проникнуће у „тајну сазревања и обликовања Атанасија“, као и разумевање његовог стваралаштва и животворне речи, што као позив стоји у *Прослову* (11–12), из пера владике западноамеричког Максима настаје дело које на 736 страница нуди разнолике садржаје, превазилазећи умногоме уоквирена жанровска поља животописа.

Монографски структурирано дело *АТАНАСИЈЕ, један животопис* састоји се од десет углавном хронолошки (понегде и преклапајућих) конципираних великих поглавља („делова“), од којих поједина имају и потцелине, затим *Прослова* и *Поговора*, насловљеног цитатом *Запета је наш живот ...*

Већ се код прве целине уочавају лирски елементи при насловљавању – *ПТИЦА, РИБА, ДЕТЕ*, инспирисаног молитвом Савке Јевтић, а под том целином се осветљава период Атанасијевог детињства, одрастања и школовања, односа у породици Јевтића, као и развијања већ постојеће клице побожности током служења војног рока на Косову и Метохији. То је посебно оличено описом ситуације када војник Зоран Јевтић, одговарајући официру, изговара есхатолошку сентенцу: „Запета је наш живот, па идемо даље, наставља се у Вечности“ (42). Засебно је сведочанствено обрађен период монашења, студија теологије, рукоположења, где се већ назире ведрина атанасијевског духа ове књиге изражена у анегдотским описима, од којих је прва она о начину Милановог сазнања за синовљево монашење и његовој реакцији према *гласнику* Ристу (потоњем митрополиту Амфилохију). Изузетну важност представља опис односа монаха Атанасија и његовог духовног оца Јустина (Поповића), којег духовно чедо, између осталих квалификовања, пореди са вулканом, имајући у виду метафоричну представу снаге, жестине и ватрене вере која кључа у њему, учећи и преузимајући слободарски и „критичко-профетски дух“. Изводи из писама и преписки Аве Јустина сведоче о његовој личности, појединим теолошким гледиштима и односу према својим ученицима.

Друго поглавље носи метафорички успостављен наслов *БОГАЋЕЊЕ ГРАНДИОЗНОМ ВИЗАНТИЈОМ*, у оквиру којег се осветљава четворогодишњи студијски период на тлу византијске културне и теолошке баштине. Краћи боравак на острву Халка код Цариграда, на Теолошкој академији (затвореној 1971. године) описан је кроз сусрете с византијским светињама. Приказ тзв. *атинског* периода карактеришу описи писања дисертације, одбране доктората, преводилачких активности, познанстава, дружења с младима у Руској цркви на Синтагми, као и богослужења, који употпуњују одјек и оцене вредности академског рада јеромонаха Атанасија Јевтића. Завршни наслов *Љубав према Јелинском народу* (120) наткриљује читаво поглавље, указујући на будућност.

Цитат којим се именује трећа целина *SOUS LE CIEL DE PARIS* (1968–1972) заправо је јасна алузија на наслов француског филма редитеља Жилијена Дививјеа из 1951. године и много познатију истоимену шансону из тог филма *Под париским небом*, коју деценијама изводе врхунски вокални солисти попут Едит Пјаф, Жилијет Греко, Ив Монтана, Пласида Доминга, па све до певачице Заз (2014). Језгровито описан четворогодишњи боравак *под париским небом* обојен је сусретима, познанствима, предавањима на Институту Св. Сергија, упознавањем с француском философијом, те изнад свега симболичком антропотеоријском сликом-представом Сартра и Достојевског као „два европска разбојника“, у вези с којом стоји и Владикино образложење виђења руског народа као визионарског.

Почетна независна реченица у оквиру цитата максиме Св. Јована Златоустог „ДОВОЉАН ЈЕ САМО ЈЕДАН ЧОВЕК ...“ представља наслов поглавља у коме се на преко 40 страница и уз обиље фотографија на крају целине доносе сведочанства о двадесетогодишњој богословској и предавачкој активности Атанасија Јевтића по повратку у отаџбину, његовој професорској и научној делатности, посебно о искреном

пастирско-пријатељском односу са студентима (дочараним наведеним речима тадашњег студента Добривоја Мидића, потоњег епископа браничевског Игнатија). О специфичном гласовном тоналитету многи су говорили, многи су у том гласу видели снагу „да и полумртви оживе, а мртви да васкрсну“ (280), а и Матија Бећковић га је портретисао својим стиховима (174). За историографију Богословског факултета у Београду веома је важан период у којем је у два мандата Атанасије обављао посао декана, учећи студенте и колеге одговорности и академској слободи, утирући пут за враћање Богословског факултета у оквире универзитетске заједнице.

Управо осликавање тадашње јавне богословске и шире, универзалне културне делатности професора Атанасија Јевтића, која га је посведочила као „умног и даровитог беседника ... сведока како се вера истински живи“, представља својеврстан увод у следеће поглавље. Поглавље именовано почетним речима цитата из Јеванђеља по Матеју, уз морфолошку модификацију 1. лица јд. презента у 3. лице, „И ТАДА ЋЕ ИМ ЈАВНО КАЗАТИ...“ и својеврсно појашњење као појачање наслова *ДРУШТВЕНА ДЕЛАТНОСТ ЈЕДНОГ ЈЕРОМОНАХА* садржи збирне записе о улози професора Атанасија Јевтића у јавном научном и културном свету последње две деценије 20. века. Посебно се истичу наслови којима се обухвата ширина приступа и дијалога, не само у оквирима друштвених и хуманистичких наука, него и природних, а све то уз суштину његове личности оличену у наслову *Слобода израза, ведар дух и смелост у разбијању калупа* (267).

Описно насловљено шесто поглавље *ЦРКВЕНА И ЛИТУРГИЈСКА ОБНОВА КОЈА СЕ НЕ МОЖЕ ЗАУСТАВИТИ* доноси сведочанства о улози Атанасија Јевтића у литургијској обнови, поновном учешћу у евхаристијском животу Цркве, те примере из периода његовог служења у Манастиру Ваведене у Београду.

Целина која следи има два наслова: први – асоцијативно успостављен навођењем првог дела стиха из популарне народно општеприхваћене песме о Косову и Метохији (*Видовдан*) „КУД ГОД ДА КРЕНЕМ...“, као и други – којим се прецизира наступајући садржај – *ПОСВЕЋЕНОСТ КОСОВУ И МЕТОХИЈИ*. Друштвена и пастирска улога Атанасија Јевтића у страдалној стварности Косова и Метохије осветљена је из више углова: теолошког, историјског, правног, политичког, црквеног, књижевног, задужбинског, али и састрадалног и евхаристијског. Једну од најлепших метафоричких представа према његовој идеји налазимо у просторима фотографије *Косовскометохијска галаксија*.

Осмо поглавље наткриљено је насловом који има хуморни стилски ефекат – *БРДАРИЧАНИН У РАВНИЦИ*, уз наслов-појашњење *ЕПИСКОП ВРШАЧКО-БАНАТСКИ*. Избор и хиротонисање Атанасија Јевтића за банатског епископа падају у време када започињу сукоби на територији бивше Југославије, тачније у 1991. годину. Пастирствовање Брдаричанина по широком Банату било је и те како плодносно, и пастирски, и богословски и људски, указујући људима на важност састрадавања, одговорности и заједничарења. Уз предавања и служења, Владика је обилазио и ратишта у Хрватској, Славонији, Барањи, оштро критикујући комунистичке лидере за настао грађански рат, а најпре политику Милошевићевог кабинета. У таквој атмосфери долази до важног и крупног догађаја за Српску православну цркву, а то је измирење и коначно превазилажење тзв. Америчког раскола.

Монографски уређен животопис као да кулминацију садржаја смешта у два последња, а најобимнија поглавља. Поглавље чији наслов представља негацијски модификован део Његошевог стиха *НИЈЕ СЛАМКА МЕЂУ ВИХОРОВЕ*, прецизира поднаслов *ЕПИСКОП ЗАХУМСКО-ХЕРЦЕГОВАЧКЕ ЕПИСКОПИЈЕ (1992–1999)*. Самим описом устоличења на Видовдан 1992. године у Требињу као да се интензивира потоња лепеза улога, делатности и активности које ће владика Атанасије имати и које ће

заувек остати прва скица асоцијација у свеправославном свету при помену његовог имена: духовна обнова и узлет, оличење православља на делу, оснивање епархијског часописа *Видослов*, незаборављање сужњих, убогих и напаћених, а посебно, као круг чија се линија враћа на почетак, сјаји неуморно истрајавање на одржавању хришћанске љубави с грчким народом и свештенством. Упоредо с духовним препородом и посетама Св. Василија Острошког и Богородице Тројеручице Херцеговини, преплићу се друштвено-политички тренуци и Владикина сагледавања њихових учинака и последица.

Последња, десета целина чији је наслов семантичка игра значењима два трпна придева – *УМИРОВЉЕНИ, АЛИ НЕ И УСПОКОЈЕНИ ЕПИСКОП (1999–2021)* управо својим обимом доказује истинитост семантике наслова. Богословско-пастирска, као и културолошко-друштвена делатност владике Атанасија се наставила, у истом облику професорске посвећености, излагања на научним скуповима, преводилачким подухватима, старањем о јединству Цркве, употпуњена боравцима у Јерусалиму, Светој Земљи, те посетама Русији, Грузији и САД, а посебно плодном и трудољубивом издавачком делатношћу с Братством Светог Симеона Мироточивог у Врњцима. Поглавље се завршава поднасловом којим се метонимијски указује на упокојење вољеног херцеговачког владике Ваљевца – *Путем од Требиња до Тврдоша*.

Чланак *Уместо Поговора* – како гласи поднаслов текста испод наслова *ЗАПЕТА ЈЕ НАШ ЖИВОТ...* – затвара животописну кружницу превасходно личним доживљајем и сведочанством владике Максима о Оцу и Владици, монаху и литургу, појашњавајући особен начин *атанасијевског* пребивања у богочовечанским истинама, саживући однос с другим људским бићем, слободу израза и смелост, а све то без сувишности привидног патоса, без повишеног тоналитета, осликавајући задужбину двома симболичким представама – манастир Тврдош који „стабилно стоји и блиста на светлости“ и поглед девојчице Петре као „молитва-симбол“.

Монографска студија у форми и садржини животописа специфична је по више параметара, по којима је и значајна: духовном, књижевнојезичком, историографском, културноисторијском, друштвеносоциолошком, одражавајући тиме комплексност својствену овосветовном бивствовању архијереја и духовника Атанасија Јевтића (по речима монахиње: „Ногама у Херцеговини, срцем на Косову, а главом на небесима“). С језичког, тј. нормативног становишта савременог српског језика могло би се замерити ортографско решење писања великог слова, али се у уводном тексту наводи разлог тог одступања од важеће правописне норме. Такође су се при техничком уређењу могли јасније маркирати цитати у оквиру текста, било уочљивим издвајањем, знацима и средствима маркирања, али то никако не умањује суштински значај и садржинску вредност ове књиге. Засебну историографску вредност представља то што свако поглавље прати документован фото-материјал из одређеног обрађеног периода, поткрепљујући иначе драгоцен материјал за црквеноисторијска истраживања.

Поменути комплексност бивствовања огледа се и у неуобичајеном сагласју (наизглед) контраста у духовном деловању владике Атанасија, које је уочљиво и на географском плану – шетњом осунчаном банатском низијом и врлетним успињањем до херцеговачких врхова, увек уском стазом Божијег угодника. На том путовању неизоставно је провлачећа нит суживота с другима: почев од хагиографских података о ави Јустину, братског односа с митрополитом Амфилохијем, друговања с децом, духовне истребности с патријархом Павлом, уопште са сваком сапутником, ма колико истовременски присутним. О томе сведоче стихови Матије Бећковића, Блажа Љ. Даниловића, монахиње Петропавловке, као и деце. Владикине *сеобе* по свеправославном свету, од Кипра и Цариграда, Свете Земље, Косова и Метохије, Русије, Херцеговине, па до индијанских резервата Америке намећу асоцијацију с његовом Косовскометохијском

галаксијом, али и *плавим кругом* Црњанског. Ово је књига о звезди у том плавом кругу. Без обзира на то да ли је тренутно сијала под париским, атинским, московским или требињским небом одражавала је и данас присутну неупитну јединственост личности Владике, од миља названог Таса, посведочену и у овој књизи, јединственост, коју би српска фразеологија оквалификовала као јединственост *под капом небеском* или *под Божијим сунцем*.